

JURNAL,

PENTRU RESPANDIREA ȘTIINȚELORŪ NATURALE ÎN ROMÂNIA,

Redigeat

de

Professor Dr. Iuliu Barașu și D. Ananescu.

Coprire: Omul și pământul, articolul VI. — Planta Bettel. — Călătoria în Italia

Omul și pământul

ARTICOLUL VI.

Reforme necesare.

Am văzut în articolul al IV-lea, că existența genului uman, ca și a totor ființelor însuflețite, câtă de înmulțită se fie, nu poate nici odată să se stingă din lipsa nutrimenților ce le dobîndesc din sinul pământului; fiind că viața ființelor însuflețite nu este altă nimic de câtă o schimbare provizorie a vieții pământului, și cea ce este astăzi în pământ va fi mâine

pe pământ și poimâne iarăși în pământ și așa în infinit. Am numit acesta: o circulațiune eternă a vieții, care nu pôte să se stingă și să stea de sine nici odată.

Deră observîndu cinea cu atențiune mer-sulū acestei circulațiune a vieții, cumū amū de-scris'o mai susū, o se vadă că suntū nisce con-dițiune cerute neaparatū ca se le facemū noi o-menii pentru viitorulū generațiunilorū nōstre, ca materiile nutritive cāstigate din pământū pe seama omenilorū să nu înceteđe nici odată pe pā-mēnt. Aceste condițiuni neapărate pentru salutea genulū umanū în viitorū, suntū cele următorie.

I. *Desvoltarea agriculturēi pre pāmīntū.*

Este în vederatū că, cu câtū easă pe pāmāntū mai multe plānte nutritōre pentru omenī și animale, cu atātū sã va putea efectui mai bine pe pāmēntū imulțirea nōstră și a toturū fi-înțelorā însuflețite folosītōre noă; decă cre-scerea lucrārei plugulū pe pāmēntū, nu s'arū urma din ȳi în ȳi mai multū, potrivitū cu cre-scerea omenilorū pe pāmēntū, atunci tōte tesa-urele materiilor nutritive grāmădite în pāmēn-tū și în aerū, vor fi perdate, și omulū arū muri de sōme pre pāmēntū, în meȳilocul abundēței ce Natura a grāmăditū pentru dīnsulū. Apoi sta-tistica a probatū ca chiarū în cele mai civili-sate țerrī în Europa (Francia, Anglia și Ger-mania) și mai cu seamă în America, suntū încă miliōne de pogōne necultivate care ar putea da nutriment pōte pentru sute de miliōne de omenī. Este trebuințe d'un sistemū perfectū de agriculturā, care arū consiste de a schimba locurile sterpe în pāmēntū arabilū și de a scōte din pāmāntū prin arāturā, cea mai mare cātățime de produțiuni. Numai cāndū acestū sistemū va fi introdusū peste totū globulū pāmāntescū, numai atunci vomū putea ȳice că s'a scosū din pāmēntū ma-terii nutritive câtū era ellū în stare să le dea. Derū penā atunci, e fōrte departe și nici în sute de anī, immensele pustii din Asia și Africa cen-tralā nu se vor schimba pōte în cāmpii rodītore și inflorite ca acumū în prejurusū Parisulū și a Londrei. Pānā cānd aceste trei miliōne mitle ge-ografice pātrate aprōpe care formeadā partea continentulū (uscātū) a pāmēntulū și care stā peste malulū Oceanulū; pānā cāndū totū acestū spaciū va intra în domēnulū agriculturēi, vorū

trece miū și miū de anī, și pānā atunci cellū pucīnū, genulū umanū totū are locū a se imulțī necontentitū.

II. *Agricultura trebue sã fe numai pre seama nōstră și pre seama animalilorū domestice care pōte se ne serve dreptū nutriment.*

Aici este o cestiune fōrte inportantă, o cestiune de viitorū; pānā n'a fostū drumurī de ferū, omenii s'au servitū cu caii pentru tran-sportulū lorū; și într'adevărū, d'ntre tōte ani-malile domestice, numai singurulū calū a făcutū pe omū ca se pōtā strebate spaciurī întregī, sã se transpōrte dela unū locū la altulū; într'unū cavāntū: se așede dominațiunea lui pre pāmāntū. Omulū fāră calū, n'arū fi adjunsū negreșitū nici odată la pozițiunea sa actuală pre pāmēntū, derū valōrea calulū pentru omū, s'a schimbatū mult cu introducerea drumurilor de ferū ca meȳiulū cellū mai perfectū de transportū și de comu-nicațiune. De atunci, miliōne de cai carii s'ū ser-vitū în Europa a transporta trāsure de poste, de birje și care cu marfă, s'au făcutū de prisos; apoi decă luāmū în considerațiune cāte miū de pogōne a ocupatū cultura finulū și a orȳulū pen-tru aceste miliōne de cai, atunci vom fi nevoiți a ȳice, că drumurile ferate, nu numai că suntū meȳiulū cellū mai admirabilū care înlesnesce transportulū și comunicațiunea omenilorū, ci și este unū miȳlocū mare de a mări spaciulū agri-culturēi cereālilorū numai pre seama omenilorū; cāci atātea miū de pogōne de pāmēntū care mai nainte erau destinate pentru nutriterea atātor mi-liōne de cai, vorū fi de acumū înainte destinate a nutri atātea miliōne de omenī mai multū. De-ja, rolulū calulū, sē mārigineste la rēbellū (cavalerie, artilerie) și la lucș; în secolele vii-tōre, cu naintarea civilizațiunei, a libertății și a justiții între popōre, resbelele vorū fi rare decă nu impusibile, atunci rolulū cailor va fi încă multū mai neînsemnatū de câtū acumū, și prin urmare numerulū lorū încă mai micū de citū acumū.

În Germania s'a simțitū trista sōrtă a ca-lulū în viitorū și spre a'lū scapa din nimicire, s'a legatū unii a reinvia în ȳilele nōstre obi-ceiulū Teutonilor (strāmoșii Germanilorū) din timpulū lui Tacitū, carii aū māncatū carne de calū în loculū cārnei de boū. Cu acestū miȳ-locū, negreșitū cā calulū arū fi preferabilū bou-

lui, fiindu că aru împreuna cualltățile salle preciose de calu, fiindu viu, cu cualitatea de bou, fiindu mortu: atunci unu calărețu, după ce se va face fudulie cu calul seû pe la promenade, lû va putea mânca acasă ca pe unu pui de găină (fiindu că Ippofagii din Germania pretindû că friptura de calu, este așia de bună ca friptura de găină.) Dêrû până acumû, Ippofagii Germaniei n'au găsitû încă mulți imitatori în lume. Dêrû ôri cumû, este învederatû că, cu dezvoltarea drumurilor ferate pre pămentû, întreținerea cailoru împreună cu a boiloru va fi de prisosû pentru ômenî și câmpiile destinate pentru nutrirea acestorû animalî, vorû mări spațiulû agriculturii, destinate pentru nutrirea omului

III. Arderea morșiloru în locû de a-i îngropa.

La poporele antice (Elenî și Romanî) morșii nu sâ îngropaû, ci se ardeau; apoi cenușia lor se aduna în nisce vase frumoșe (urne) și se păstra în fie ce familie în deosebite camere, ca suvenirî precioșe pentru membrii familiei. Cu căderea religiunii și civilizațiunii antice, a căduțu și acestû obiceiû și în locu'i s'a introdusû îngroparea morșiloru. Dar făcându o comparațiune nepărțiale într'aceste duoe moduri de înmormintare a morșiloru, o se ne încredințamû că arderea morșiloru este multû mai preferabile decât îngroparea morșiloru, sub multe puncte de vedere foarte importante adecâ:

a). *Pericolulû d'a îngropa ômenî de vii.* Suntû acumû multe fapte constatate că s'a întâmplatû de a îngropatu ômenî de vii; fiindu că, semnele morșii nu suntû mai nici odată așia de sigure ca se putemû fi cu totulû siguri că unu omû mortû este într'adevărû mortû, erâ nu leșinatû seû căduțu într'o catalepsie seû astisie. Unii ômenî s'au și sculatû chiarû la 3, 4, 8, zile după o stare de môrte aparinte și au trăitu multû pe urmă, pe cândû alții s'au desceptatû în mormântû și pe urmă au muritu într'adevărû de lipsa aerului și de grôza situațiunii, vădinduse înmormântați de vii. Spre a evita asemenea omucideri nevoluntarii dêrû oribide, guvernele Europei au ordinatû felurimî de cercări de învieri prin differite mijlôce; apoi au introdusû legea ca sâ nu se îngrope morșii nainte de 30 sau 48 de ore după încetarea lorû din viață: dêrû astâ măsurû nu e sufficientă, tot dauna; căci, precum amû disû, starea de

môrte aparinte ține câte odată 3, 4 și chiarû 8 sau 10 zile.

Vădindû acestea, s'a formatû în Germania nisce societăți care au otăritû ca se ardă morșii lorû și se nui mai îngrope; fiindu că este în vederatû că cercarea cea mai putiate de a sâ încredința decâ unu omû este într'adevărû mortû seû nu, este arderea. Unu corpû care, puindulû în focû nu se descéptă și nu mai dă unu semnû de viață, nu mai are în sine nici o schintee de viață.

b). *Considerațiunile igienei publice.* Câtû de adincî se fie grópele obicnute ale morșiloru, totû nu pôte sâ împedice ca sâ nu se pătrundă prin porii pământului, gazele putrefacțiunii ce provinû din descompozițiunea neîncetată a le cadaveriloru și care eșû de ôreși care cimitirie. S'a probatû că în pregiurul unui cimitiriû donesce unu aerû stricatû care, în timpulû unei epidemii, devine foarte periculosû pentru cei vii. Dêrû prin arderea cadavrelor, orî ce gazû provenitû din maladii cantagiôse (lipicioșe) perde forța sa otrăvitoare și nu mai pôte face nici unu reû. Foculû este marele purificatorû alû otrăvilorû contagiôse: asta este cunoscutû tuturorû medicilorû. Așia dêrû, arderea morșiloru, arâ fi unû pasû mare pentru îmbunătățirea igienei publice.

c). *Acelerarea seû iușiala circulațiunii atomorû viabil în aerû.* Unu cadaverû se descompune în pământû încetû; prin urmare, attomele salle viabili care suntû destinate a reincepe o viață nouă (precum am văduțu în articolul IV) se liberează dintr'insulû foarte încetû. Numai după mulți ani, corpulû s'a pntreditû în pământû cu totulû și s'a desfăcutû în elementele sellé, pe cândû unu cadaverû arsû, în puține ore s'a desfăcutû în elementele selle (licuide și aerôse) care sau întors îndată în aerû și în sinulû pământului, unde începe o viață nouă plantariă seû animală. Unu cadaverû care se îngropă, seamănă cu unu plătitoriu îndărâtnicû; ellû plătesce Naturei împrumutulû seû, dêrû cu greû și încetû, astâdi ceva mâne ceva; pe cândû unu cadaverû arsû, sémână cu unu plătitoriu bunû și essactû; ellû plătesce îndată tótâ suma împrumutată; apoi fiindu că aceste sume resplătite Naturei, ea le întrebuințedă érași în folosulû vieței, este învederatû că, cândû vomû face ca cadavrele sâ fi plătitorie bunc și esacte, vomû accelera circula-

țiunea vieței în Natură, atunci bilanțul între viață și moarte va fi nu numai esact, ci și regulat. O bancă care primește totu deuna iute fondurile ei împrumutate, este totu deuna în stare a împrumuta din nou, și acțiunea ei crește din zi în zi mai mult. Așia va fi și banca — Natura cându cadaverile se voru arde.

d). *Căscigarea imensă a pământurilor arabile.* La toate națiunile, chiaru numai semicivilisate, cimitirele suntu unu solu sacru și neviolabilu; nimine nu ară, niminea nu sémănă acolo. Acestu spațiu este dèrù perdutù pentru agricultură; apoi cându luămù în considerațiune că, după statistica, trăescù aprópe 1200 milióne de ómeni pe pământu; apoi socotindù numai duce procente de mortalitate pentru dînșii pre anù, va da suma de 24 milióne morți pre fie care anù preste totu pământulu, și socotindù pentru fie-care mortu (adulți și copii) numai a' patra parte a unui stînjinu patratu dreptu spațiu mormintulu sèu, o să éssă din aceste calcule simple că noi perdemù pentru morți pre fie care anù cellu puținù 6 milióne stînjinu pătrați, care s'arù putea întrebuinta pentru agricultură pentru cei vii; apoi câte milióne de materia nutritivă n'arù putea să éssă din 6 milióne de stînjinu pământu arabile, decă n'arù esiste cimitire, adecă decă s'arù arde morții!

e). *Considerațiunile Estetice.* Nu este unu spectaculu mai umilitoriu și mai durerosu pentru cei vii, de câtu spectacolulu unui cadavèrù de omù, cădutu în putrefacțiune. Mórtea este destulù de neplăcută pentru cei vii, dèrù modulù după care ämbllamù noi cu morții nostrii, o face ori-

bile și îngroditóre! Numai o sistemă de filosofia sèu de religione care äu predicatù desprețu pentru vieță, a pututu să facă din mórte o caricatură înfiorătoriă a vieței. Cätù de frumosu și de admirabile este a'și petrece vieța resuflindù parfumurile suave a le acestei grădine divine care ne înconjură și care se numesce Natură, a privi mórtea ca actulu finalu și naturale alu acestei serie d'acțiuni în care se resume vieța fie-cäruia din noi și a păstra cenușia amicilor și iubitorilor nostrii în frumoase urne, incongiurate de flori! Dar Cätù de tristù este a privi acéstă vieță ca „valca întristătorië“, tóte atracțiunile vieței ca cursele diavolice și a ne vedea după moarte desfiguratù într'unu modu teribilu în câtu ne este o oróre și o gróză a ne uita la unu chipu mortu, la care äanima nóastră a fostu attrassă cu deliciuri nespuse cându era viu! Eacä differința între popórele classice și noi. Oare nu este aici o profanațiune a frumuseței divine întipărite pre figuri umane, modulù după care îngropamù morți?

Suntemù incredințați că va veni unu timpù în care simțiu esteticu și va recäpata influința sea legitimă în lucrurile religiunilor, care a perdut'o cu caderea civilizațiunei antice; atunci se voru arde morții în locu da-i îngropa; apoi atunci ómenii voru înțelege că acéstă mare reforme și celle-l-alte numite mai sus, suntu condițiuni necesarie a face possibile înmulțirea infinită a genulu umanu pe pământu, fără se simu espusi la finitul fatalu predisu de Malthus, de a ne mânca unu pre altu din lipsa nutrimentelorü.

B.

Planta ametióre Betel.

Vieța, a dis un filosof, este împărțită în pucine poesie și multe prose. Avem pucine dile în care inima nóastră să îmbracă pare-că cu vestminte de serbătóre, îmbrățișind idei mari care trec peste orizontul micu, mescuin și egoist all esistenței nóstre proprie. Dèră omul este din natura sa mare-inimos, și poetic, de aceea caută a'și face o vieță ilussoriă, imaginare: într'un cuvântu ellu caută a se ameti.

Într'adevăr, este un ceva remarcabil ce găsim la tóte popórele, adecă o tendințe mult sèu

pucin pronunțată pentru băutura și mēncarea lucrurilor ametióre (narcotice); ba încă, la unii individi și popóre, acéstă cerere a devenit atit de imperiósă, în cât a devenit la dînșii o patimă necorigibilă, o beție necontentită, o ametiöre materială, care a devenit permanentă, ca unele ametiiri politice la unele clase d'ómeni.

Dacă vrea cine-va să se incredințedē despre acesté, e desul să scie că suntu milióne d'ómeni la care beutura de rachiu, vin și bere a devenitù o necesitate de tóte dilele; alte milióne d'ómeni

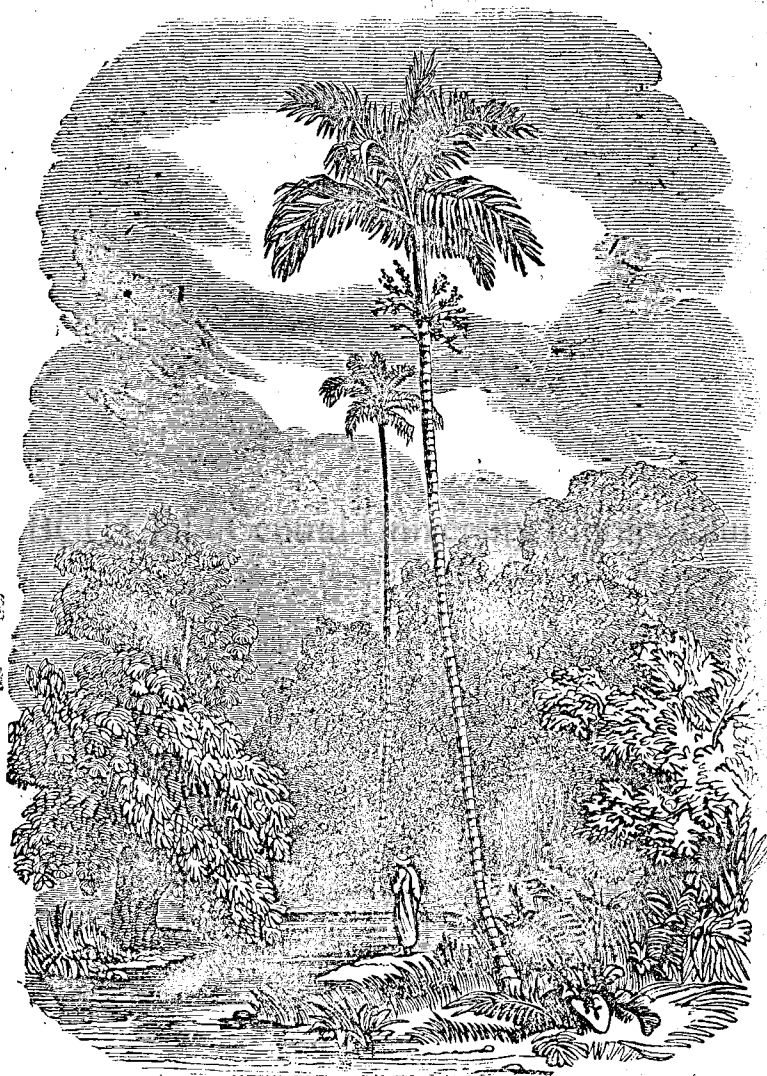
nu lasă se trecă măcar o zi fără să fumeze tutun, sau se'l priđe prin nasu, sau se'l macine în gură, și când vomă vorbi odată despre tutun, o se pobăm că sunt pe pământ mai multe pogone sămănate cu tutun, de cât cu griu. Turcul și Kinezul mănencă ori fumeda afion (opiun): Indianii mănencă Hașişu, dar încă mai mult de cât afion și hașişu este în orient răspândit obiceiul d'a mănca planta Bettel.

Se vorbim dar aicea despre dinsa.

Nuca, numită Nuca-Bettel este fructul unui arbore numit Pinang (Areca Catechu, veđi alăturata figură) adică a unui arbore din frumoasa și majestosa familie a Palmierilor (Curmalilor). Celebrul Botanist englez D. Hoocker, ȓice; În țera Palmierilor adică pe povernirile meridionale a munților Himalaye, Palmierulū Areca Betel ridică corona sa superba, compuse d'o mulțime de frunđe fine tot de una verđi, tot de una strelucitoare. În totă India orientală, în Malabar și pe insula Ceylon, găsım această Areca, cultivată în dimensiuni mari fiind-că fructul acestui arbore, are în orient o forte mare căutare; ba încă pe insulele Philippine, nucile Bettel sunt un articol căutat ca bani și sunt întrebuințate drept monede. Un lucrător, este plătit cu atâte nucă de Bettel pe zi. Dără de la Sumatra plecu în toți anii sute de corăbie încarcate cu nucă de Bettel, transportind acest articol la Kina.

Modul cu care se întrebuințeađe acest fruct, este cell următor. Nuca, care are forma unei pară este tare și sămăna la nuca moscate (nux moschata seú nucsóre). Omul o ține în gură

și o macină, împreună cu frunđele acestei plānte și cu ceva pulbere de var; în aceste țeri, fie-care om pörtă în buđunar o cutiuțe plină de nuca Bettel, de frunđe de Bettel și de ceva var. Capitanul englez Wilkens ȓice: la visita ce au făcut'o Sultanulū din Sulu, am văđutū că indatā dupe tron, a stat un funcționar mare, asta era Bettel-Bași care purta o cutie d'argint, avēnd trei despărțitură, una pentru nucă, alta pentru frunđe și a treia pentru var.

Planta Bettel (Areca Bettel.)

În India, taie nuca de Bettel în bucăți și o invălesc în frunđe de un alt felu de Bettel (piper Bettla) făcānd ca un fel de cigară. Aceste cigare de Bettel, se numesc acolo Buyos; fie-care musafir care vine în vizită, primesce un Buyo; femeile din case sunt insercate cu facerea acestor cigare (Buyos), și pentru acest scop șed în tole ȓilele până la prindiu, culcate pe jos și lucrēdă. Meyen ȓice: acolo fie-care om pune în fie-care oră (cēsū) cu Buyo în gură și 'lū macină în timp de jumătate oră, dar acei care au perđut ȓiile lor și nu pot se macine, fac din nucă ca un fel de cocă și o ține în gură. Blume raconte că în India, omenii au

o adevărată pasiune pentru Bettel; mulți din săraci care capătă o pāine, o vinde ca se'și comperere un Buyo de Bettel. Dar fetele indiane privesc ca un semn de amoriu sincer, când un tēnăr ia un Buyo mestecat din gura lor și il macină dupe dēnsele.

Effectele acestei nuce, sunt celle următoare. Ea produce multă spumă (ca tutun) care devine roșie, și aceasta place prea mult omenilor de

acolo; ea întăresce dinții și face o odore plăcută; dar effectul cell mai remacabil al acestei plante este că ametește și tot d'o dată produce omului o beție plăcută, plină de veselie și de imaginațiune încântătoare. Dar este curios că Bettel desmeșese pe omeni care s'a îmbătat cu o-fion (precum un pachar de ceai, desmeșese pe omul care s'a îmbătat cu vin) dupe proverbul românesc: cuiu pe cuiu scote. Este dar în vederat că Nuca-Bettel posedă un princip ameșitor (narcotic). Chimia însă n'a putut penă acum să descopere acest princip. Dar afară de principul ameșitor, Bettel cuprinde și unu princip adstringir (stringător) care e făcător de bine, fiind-că pastredă omeni de figurile cele rele care băntuesc acolo.

Voiagiorii au calculat că se comsume pe fie-care an pe pământ cinci sute milioane livre (funți) de nucă de Bettel. Așia dar, în provincia mari-

mei consumțiunei, Bettel vine îndat dupe tutun.

Se esportedă și la Angliea pe fie-care an o sumă însemnată de nucă de Bettel, însă ele nu sunt întrebuintate ca un princip ameșitor, ci ar-đindule și făcendule pulbere, se vinde ca un praf de dinți, care, precum se crede, întăresce dinții. Întreadivăr, că are trebuinte Europa ca să alérgă dupe Bettel ca dupe un princip ameșitor, în vreme că are multe alte principe mai ameșitoare și pôte mai pucin grețose. Pôte că viitorul va întroduce și în Europa frumosul obicei de'și face în gura o mare rosie de spume prin Bettel, precum a întrodus deja obicei de'și face în nas o mare neagră din cauza tabacului (de prise) însă pen'atunci, circmarii noștri pötü să fie odihniți; principul ameșitor all lor, este încă forte la mode.

B.

CĂLĂTORIE ÎN ITALIA.

(Urmare.)

Din Venezia m'am dirigiât spre Florența trecând prin Ferrara și Bolonia.

Intrând în teritoriul Ferrarei și Boloniei se găsește o frumósă specie de boi vineți, d'o-statură înaltă și cu córne lungi, care se apropie de boii Ungariei. Ferrara n'are nimic de însemnat, de cât numai: castello, piazza ariostea unde se află statua lui Ariosto, supportată d'o frumósă colónă de marmoră; nu departe de dinsa se află simpla casă a lui Ariosto, pe care se găsește inscripția următoare. „*Purva, sed apta mihi, sed nalli obnoxia, sed non sordida, parta mea sed tamen aere domus*“. Mică, dar potrivită mie, dar independentă, dar onestă, dar în fine în astă casă m'am născut. Ferrara, tristă și părăsită are însă un aer mărețu.

Bolonia a duoa capitală a statelor bisericiei, posedă multe lucruri vrednice de studiat între care celle mai însemnate sunt. Piazza maggiore, forul Boloniei din secolul median, aședată mai în centrul orașului și înfrumusețată c'o fântână: la fontana publica, unde se află un Neptun colosal incongiurat de patru Sirene.

Duoa monumente curioșe dau o fisionomie particulară Boloniei; astea sunt celle duoa turnuri înclinate, numite: Torre Asinelli și Gari-senda, elle au formă pătrată și construite cu cărămidă; aste turnuri nu sunt așia de mult înclinate, precum este turnul renumit din Pisa, și nici nu au aceeași arhitectură.

Vechia universitate (Archiginnasio) din Bolonia este, după cea dela Salerno, cea mai vechie din Italia, fondată în anul 1119. Într'această universitate s'a descoperit galvanismul, și 'n care la 1440, primit cadavru s'a dissecat de Mondini. Ea este mai cu sémă celebră pentru studiul de drept; ea a numerat în sinul seú un óre-care număr de femei savante, care au ocupat cathedre de Drept, de Filosofie de Anatomie și se Chirurgie în secolu XIV. Novella Cilderini a ocupat cathedra tatălui ei. Se đice că era atat de frumósă în cât casă nu turbure spiritul auditorilor în ora lecțiunei, punea o perdea innainte. Celebra Clotilda Tambroni a ocupat până la 1798 o catedră de limbă grécă, savanta matematică Gaitana Agnesi a susținut o thesă de doctorat, precum și alte femei însemnate.

Sunt în Istoria multe femei celebre care prin erudițiunea și sagacitatea spiritului lor, dacă nu au întrecut, au atins cellu pucin nivelul cellor mai mari bărbați.

Se află în Bolonia un observatoriú astronomic, o academie de belle arte, salle cu tablo-uri, cu statue și cu arme, un meseú de istoria naturală și o grădină botanică.

Cimitiriul (campo santo) din Bolonia este cellu mai frumosu și celei mai renumitú din tótă Italia. Situațiunea locurilor după împre-giur este forte pitoréscă.

Florenția (Firenze). Astă capitală a Tos-canei prin situațiunea și monumentele salle, prin

edificiile și bogățiile salle artistice justifică de departe renumele de frumusețe ce i sa dat: dar îndată ce intră cine-va în năuntru este isbit de aspectul contrariu ce presintă vechile salle palaturi cu constrictiuni massive (grele), simple, fără ornamente, fără portice, fără colonade și altele căror negre faciade seamănă cu ziduri de citadelă. Se miră cine-va de nu știu ce geniu aspru imprimat în aceste fortărețe, monumente din secolul mediu, care dau încă în zilele noastre acestui oraș o fisionomie așa de caracteristică.

Florenția este Athena timpilor moderni. Ea are un nume măreț p'ntre gloriosele cetăți ale Italiei, un nume pentru totdeauna splendid și în care se resumă ca și în acela al Athenei nobilile Idei care au pentru mobil patriotismul, libertatea și arta. Este dară o datorie a călătorului a se opri mai mult timp ca să studie immensele bogății ale acestui oraș.

Să încercăm a descrie locurile, monumentele și curiozitățile cele mai însemnate dintr'acest oraș.

Piața popului. — Ea e la Florenția ceea ce piața sf. Marcu este la Venezia. Acest punct central are un aspect cu totul caracteristic. Vechiul palat (palazzo vecchio) simplu, masiv; aduce aminte luptele furtunoase ale libertății; și monumentele artei semănate într'acest forum florentin și care fac dintr'insu un fel de muzeu, mărturisesc mărirea vieții publice care se misca acolo și unde totu, după esemplul din Athena, era calculat pentru pop. Doue statue colosale de marmură sunt puse la porța intrării. Celebrul David de Michail Angelo, și Hercules omorând pe Cacus. Spre nord de palat este o fântână a lui Cosma I. atribuită lui Rahpael. Sub arcadele logiei se vede la dreapta grupa reprezentând raptul Sabine, și la stînga, famosul Perseu în bronz de Benvenuto Cellini care a fost pentru dansul ocaziunea multor tânguirii, un soldat sprijinind corpul lui Ajax care mîre, precum și alte statue însemnate.

Dintr'astă piața p'nte cine-va eși pe chieul râului Arno trecîndu printr'o curte rectangularie decorată cu portice și cu statuele celor mai mulți barbați celebri din Toscana. Astă curte este încunjurată de trei laturi de zidurile ce constituesc palatul oficial (palazzo degli uffizi). La partea de sus a acestei construcțiuni se află mai mult de douăzeci de salle care închid una din cele mai bogate colecțiuni de arta Italiană în sculptură și pictură reprezentîndu toate școlile Italiei. Dintre toate sallele cea mai renumită este: *Tribuna*. Salla octogonă ce p'rtă acest nume este una din minunile cele

bre ale Italiei, una dintr'aceste sanetuarie de care se apropie cine-va pentru prima oară c'o religioasă emoțiune și din care i rămîne un impresionabil suvenir. Nu, că se găsește aici o alegere absolută din cele mai bune producțiuni ale galeriei întregi; daru conține o adunătură de admirabile capu d'opere, a căror gloriose concurenție într'acest micu spațiu face se fie prețuită. Cellu mai vechiu tablu din Tribuna este Sf. Familie, una din operele lui Rahpael. După astă Tribună din Florenția s'a executat la muzeul Louvre din Paris doue tribune într'un salon p'trat și o a treia într'o sală cu septe căminuri.

O altă piață însemnată în Florenția este piața catedralei lungă care se află turnul (cloponița) și botezătoriu.

Botezătoriu (S'lon Bot.) este un edificiu octogon zidit cu materialul unui vechiu templu păgănu gin secolul VII. Ceea ce atrage atențiunea la acest botezătoriu sunt mai cu seamă celebrele salle porți de bronz în care sunt sculptate în relief o mulțime de obiecte biblice. Lângă porța despre Est se află doue colone de porfir aduse din insulele Baleare și date de Pisani la 1117. Michail Angelo numea asta porța despre E. *porța Paradisului*. Înăuntru se află trei statue frumoase: *Credința*, *Speranța* și *Caritatea* și zidurile ținu o mulțime de mozaicuri precioase.

Turnul, astă frumoasă cloponiță în stilu gotic italianu acoperită de marmoră albă amestecată cu roșie și neagră este împodobilă d'o mulțime de bas-reliefuri și de statue. Din bas-reliefuri, cele mai însemnate sunt: *Creația omului* și a femeii, *Beția lui Noe*, *Munca*, *Agricultura* etc. Afară de elegantele profiluri care constituie frumusețea astei cloponițe, trebuie să admirăm meritul cellu mare allu lui Giotto d'a fi stabilit o construcțiune pe o basă așa de solidă care cinciseci n'a aratat cellu mai micu semn de alterațiune.

Catedrala (il duomo, S'Maria del Fiore), este o zidire într'adevăr colosală dar differă sub mai multe puncturi de catedrala Milanului (descrisă în N. 9). În dosul ei se află o piatră de marmoră (Sasso di Dante) însemnându locul unde Dante venea seara de se odihnea.

Dintre bisericile mai însemnate numim S. Anunziata și S. Croce: această din urmă, cu plin dreptu p'nte purta uumele de Pantheonul Florenței căci într'insa repausă și au mansoleele Galilee, Date, Michail Angelo, Machiavel.

Stradele sunt foarte bine pavate cu lespezi rectangulari sau poligonale de calcaru (piatra forte) aduse din munții despre sud ai Florenței.

Palatul Pitti, aședat dincolo de Arno în-

tre piața Pitti și grădina Boboli; ellu împreună cu Uffizi e cea mai mare curiozitate artistică din Florenția. Acestu palatū, pe care bogatele sale galerii face celebru în totă lumea, este curiosu atât prin forma cât și prin origina sa.

Unu simplu comersantū florentinū Luca Pitti care către anulū 1440 avu ideea să și didescă o locuință mai frumocă de câtu palatū guvernului (palazzo vecchio). Într'udevărū ellu se ruină într'acéstă întreprindere camu cutozătoare care nu fu isprăvită de cit cu darurile voluntariū alle confratilorū sei comersanți din Florenția. Pe urmă de la descendentiū lui Pitti s'a cumparatū de Eleonora de Toledo care lū transmise la casa de Medici, și care apoi s'a remplasat prin dinastiā austriacā. Construcțiunea acestui palatū are unu aer etruscū sau ciclopeenū, și se miră cine-va d'a vedea într'acéstă didire, pe care secolii arū fi trebuitū să pue în ruină, ferestri moderne împodobite cu balustrade și cu perdele de celle mai bogate; în scurtū este cea mai frumocă forterețe ce pōte locui unu suveranū în epoca noastră. Galeriile acestui palatū conținū mai multū de 500 tablouri de diferiți artisti presentēndū subiecte istorice, biblice și mythologice: precumū S-ta Familiā, sacrificiū lui Avraam, Judith, Rebeca la fontānā, Moisi priimindū tablele legilorū etc.

Museul de Istoria Naturală, nu departe de palatū Pitti este fondatū de marele Duca Leopold I. Astū museū conține colecțiuni interesante minerale de la insula Elba, fossile din valea răului Arno; preparațiuni anatomice în cērā, modeluri în cērā pentru anatomia vegatală executate sub direcțiunea lui Amici. Pe lângă acestū stabilimentū se adaogă unu cabinetū de Fistică; o grădinā botanică și unu observatoriū. Decurindū s'a mai îmbogățitū cu precioasa bibliotecă botanică și cu colecțiuni ce botanistul englesū Webb, mortū la Paris a lasat' o marelui Duca. Ellu coprinde erbariele lui Bilardiere, Desfontain, Pavon etc. Principala curiozitate este tribuna lui Galilie împodobită cu statua sa și cu instrumentele salle de Fistică. Se conservă acolo unu degetū arătătorū allū lui Galilee ruptū după cadavru cindū l'a transportatū la monumentulū ce i se înălțase în biserica sf. Cruce.

Preumblările florentinilorū suntū la frumocă grădinā Boboli ce se întinde în dosulū palatului Pitti; după Boboli s'a imitatū Versaliile de la Paris, acum însă Boboli a remas forte în dărāt.

Cascina este o altă preumblare afară din orașū, ce se întinde în lungulū lui Arno; acolo se află alee și plantațiuni de arbori înalți, pe lângă care se află livezi cu turme de oi mărginite în depărtare de colline și munți, ceea ce i dă o

situațiune ptorescă. Cascina este la Florenția pădurea Bouloniei ceea ce e la Paris.

Clima Florenței. Florenția aședată la pōlele Apeninilor acoperiți de ȧpadă eternă, este adevaratū, se bucură d'o temperatură anuală medie mai egală cu aceea a Pisei și a Romei; dar acestea provine din căldura verelorū salle, care este prea tare comparată cu asprimile ernelorū. Media lunei cellei mai calde este mai multū de 25°, pe cēndū aceea a frigului nu este de cētū de 5°3. Căldura se află încă mărită prin radiamentulū munților fără ca vr'unū ventū recori-torū de mare să vie a o tempera, și scade puținū nōptea. Italienii care au petrecutū o vară caldă la Paris, compară sub raportulū acesta Florenția ca Parisu; se ȧice proverbialū în Italia caldo di Firenze. Malaria (aria cattiva). Ori care va fi cauza care desvoltă frigurile intermitente se vādū domnindū particularū pe mai multe puncturi alle Italiei și mai cu sēmă pe porțiuni considerabile alle litoralului precumū suntū Maremele Toscanei. Se manifestă primavara cēndū căldura și germinația re'nviazā din noou pământulū, și tōmna mai cu ceamă cēndū ploile și goliciunea pământului după secerișū contribuē a desvolta miasme cu multa intensitate. Malaria domnesce la porțile Romei, pe mai multe puncturi alle littoralului Campaniei, ea a ȧeciut și stins populațiunile mai multorū orașe vechi dispărute, ea lucrēzā încă în ȧilele nōstre și face adesse victime impregiurul ruinilorū Poestumei, și locuitoriū ea să scape d'acéstă otrăvire se tragū sēra pe înălțimi, limita unde aerulū cellū reū lasse locū acellū curat și salutarū este între 120 și 150 metri de nălțime.

Populațiunile espuse la aparițiunea periodică a frigurilor intermitente și care trāescū în mijlocul influințilorū vātămătoare sātātēi, dobīdescū și transmitū unū temperamentū și un aspect după caracterile cārora este imposibilū d'ase încela. Lucrări inteligente și dirijate cu perseverință au reușitū în Toscana a combate cu avantagiū aceste condițiuni amenințetore și așia de îngrozitore. Aste lucrări consistā în a da o scurgere apelorū stātătore, a ridica prin umplături vāile marecagiōse (pline cu bālți); a împedeca pe littoral amestecarea apelorū stātătore cu celle marine. Plantașinile suntū apoi agenții cei mai siguri pentru a restabili solulū și a curăți aerul de miasmele morbigene. Așia dar a acoperi câmpiile marginile bālților, totā întinderea solului d'o vegetațiune abundantă, este a așie-ȧa pe suprafacia regiunelor nesātātose nu sistemū reparatoriū d'o mare putere.

A.

(În numărul viitoriū va urma Roma.)